

Bölüm 7

Sedasyon-analjezi uygulamalarında rıza

Av. Dr. E. Neval YILMAZ

GİRİŞ

Hekimlerin hastalar üzerinde gerçekleştirdiği her türlü işlemin hukuken geçerli hale gelmesinin ön koşulu, hastanın yapılacak işlem için rıza vermiş olmasıdır. Tıp etiği ve hukuk açısından son derece önemli olan bu konuyu anlatırken, öncelikle bazı önemli kavramların açıklanması ve tartışılması gerekmektedir. Daha sonra “rıza” kavramının yasal dayanağı tartışılacak, son bölümde de konunun pratikte nasıl çözülmesi gerektiği konusuna yer verilecektir.

Tıbbi Müdahale Kavramı

Tıbbi müdahale, tıp mesleğini icraya yetkili kişi tarafından gerçekleştirilen, koruyucu uygulamalar ile bedensel veya ruhsal hastalığı teşhis ve tedavi etmek, hastanın ağrısını hafifletmek, acısını dindirmek amacıyla doğrudan ya da dolaylı olarak en basit girişimden en ağır cerrahi girişime kadar her çeşit tıbbi faaliyet olarak tanımlanmaktadır.

Tıbbî müdahaleler, bir hastalığın teşhisi, tedavisi veya önlenmesi amaçlarına yönelik olarak hekim tarafından kişinin bedeni üzerinde gerçekleştirilen faaliyetler oldukları için, kişilik hakkı ve dolayısıyla kişilik değerlerini yakından etkileyen fiillerdir. 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 23. maddesine göre, kişinin kendi rızası da olsa, yaşam, beden bütünlüğü ve sağlık gibi kişilik değerlerini ihlal eden saldırılar, kural olarak, hukuka aykırıdır. Bu çerçevede, tıbbî müdahaleler de, kişilik değerlerine bir saldırı niteliği taşıdıklarından kişilik hakkının ihlali sonucunu doğururlar. Bu yüzden, tıbbî müdahaleler, -hukuka uygunluk nedenlerinden biri olmadığı sürece- hukuka aykırı fiil olmaları nedeniyle zararın tazminini gerektirirler.

Tıbbi müdahalenin hukuka uygun olması için bazı koşulların aynı anda gerçekleşmesi gerekmektedir. Bu koşullardan ilki, tıbbi müdahalenin, yetkili bir kişi tarafından yapılmış olmasıdır. Tıbbi müdahaleyi yapacak kişi, müdahale yaptığı alanda gerekli eğitimi almış ve mevzuata uygun biçimde yetkilendirilmiş olmalıdır. İkinci olarak, “endikasyon şartı” olarak da adlandırılan, ya-

SONUÇ

Hastaya yapılacak her türlü tıbbi müdahalenin hukuka uygun olabilmesi için hastanın, velisinin ya da vasisinin rızasının alınması gereklidir. Rıza verilmemesi için, hastanın öncelikle bilgilendirilmesi gerekir. Hastalara hastalıkları ve tedavileri hakkında her türlü bilgi, onların anlayabilecekleri açıklıkta, dini inançları, felsefi görüşleri, etnik durumları, sosyal ve kültürel düzeyi dikkate alınarak verilmelidir.

Mevzuatın öngördüğü istisnalar dışında (örneğin büyük ameliyatlar için rızanın yazılı olması gerektiği gibi), rıza herhangi bir şekilde bağlı değildir, yazılı veya sözlü olarak verilebilir. Ancak, hukukî bir uyumsuzluk durumunda bilgilendirmenin yapıldığı ve rızanın alındığı hususunun ispatı gerektiği için yazılı olarak alınmasında büyük yarar vardır. Bu gibi durumlarda ispat yükünün kanun önünde “güçlü taraf” sayılan hekimde olacağı unutulmamalıdır. Bir başka unutulmaması gereken nokta da, bilgilendirmenin hastaya, hastalığa ve yapılacak girişime özel olmasıdır. Sayfalar uzunluğunda, matbu ve genel bilgilerden oluşan standart bilgilendirme formları hasta tarafından imzalanmış olsa da mahkemelerce yeterli ve geçerli kabul edilmemektedir. O nedenle, bilgilendirmenin yapıldığı, kapsamı dosyaya el yazısı ile not edilerek hasta, hasta yakını, varsa tanık olan başkaca sağlık görevlisi vb. tarafından imzalanmalıdır.

Bunun yanı sıra, mutlaka belirtmek gerekir ki, hukuka ve ahlâka aykırı olarak alınan rıza hükümsüzdür ve bu şekilde alınan rızaya dayanılarak müdahalede bulunulamaz.

Kaynaklar

1. Carlotta CASSANİ (İtalyanca aslından çevirenler: Muharrem ÖZEN, Mustafa ÖZEN), Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Hukukta Rıza, TBB Dergisi, Sayı 77, 2008, 296-248.
2. Uğur ŞİMŞEK, SAĞLIK HUKUKUNDA AYDINLATILMIŞ RIZA, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, C. 16, Özel Sayı 2014, s. 3535-3556 (Basım Yılı: 2015)
3. Sehtap Kaya, Sağlık Felsefesi Çerçevesinde Anestezi ve Cerrahi Birimlerinde Hasta Savunuculuğu Tutumlarının Belirlenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2010
4. T.C. Anayasası, <https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa82.htm>
5. 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4721.pdf>
6. İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi, <http://www.danistay.gov.tr/upload/insanhaklarievrenselbeyanamesi.pdf>
7. Biyoloji ve Tıbbın Uygulanması Bakımından İnsan Hakları ve İnsan Haysiyetinin Korunması Sözleşmesi, <https://www.tbmm.gov.tr/kanunlar/k5013.html>
8. Lizbon Hasta Hakları Bildirgesi, <http://www.hayad.org.tr/lizbon-hasta-haklari-bildirgesi>
9. Dünya Tabipler Birliği Bali Bildirgesi, <https://sbu.saglik.gov.tr/hastahaklari/bali.htm>
10. Avrupa’da Hasta Haklarının Geliştirilmesi Bildirgesi (Amsterdam Bildirgesi), <http://www.hayad.org.tr/avrupada-hasta-haklarinin-gelistirilmesi-bildirgesi-amsterdam>

11. 1219 Sayılı Tababet ve Şuabatı San'atlarının Tarzı İcrasına Dair Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.3.1219.pdf>
12. 2238 Sayılı Organ ve Doku Alınması, Saklanması, Aşılması ve Nakli Hakkında Kanun, <http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2238.pdf>
13. Hasta Hakları Yönetmeliği, <https://www.saglik.gov.tr/TR,10461/hasta-haklari-yonetmeliği.html>